

ET FORSØG PÅ AT LÆRE GRØNLANDSK

Af stud. mag. *Inge Parbøl*

Det ville sikkert være af afgørende betydning for det gode forhold mellem danskere og grønlandere, hvis langt flere danskere i Grønland, end det nu er tilfældet, gjorde et forsøg på at lære grønlandsk. Bortset fra det fåtal, der er født og opvokset i Grønland, er det meget sjældent, man træffer danskere, der gør sig nogen som helst umage for at forstå og udtrykke sig på det sprog, som de mennesker, de lever iblandt, bruger.

Den afstand, der de fleste steder er mellem danskere og grønlandere, skyldes for en stor del, at det ad sproglig vej ikke er muligt at knytte en kontakt. Det kan måske indvendes, at der jo netop er store bestræbelser i gang for at lære grønlanderne dansk. Ja, det er sandt nok, og det er også udmærket, men man må gøre sig det klart, at der er meget lang vej igen, før grønlanderne er blevet et tosproget folk. Og indtil den dag kommer, burde danskere, der opholder sig i længere tid i Grønland, også vise deres gode vilje til samarbejde ved at prøve på at forstå noget af grønlændernes sprog.

Det følgende er en lille skildring af, hvordan det gik, da jeg forsøgte at lære grønlandsk.

Som barn var jeg meget interesseret i alt, hvad der havde med Grønland at gøre. Den sproglige side af sagen var naturligvis ikke den primære. Jeg slugte et væld af rejsebeskrivelser og bøger om Grønland og nærede en brændende lyst til engang at lære grønlanderne rigtigt at kende, hvis liv jeg havde nogle højst romantiske forestillinger om.

Rundt om i disse bøger var der undertiden drysset et par grønlandske ord, et lille krydderi, der rigtig skulle vise, hvor fremmedartet det hele nu også var. Gennem flere år noterede jeg omhyggeligt disse ord ned i en lille lommebog. Det blev aldrig nogen stor samling, men jeg fandt det overordentlig spændende. Senere blev det dog klart, at meget af det ikke var særlig korrekt og tilmed temmelig frit stavet.

Krujanarke stod der et sted. Jeg udtalte det med stærkt tryk på sidste stavelse i mine bestræbelser på at få det til at lyde så mærkeligt som muligt. Få grønlandere ville vist have genkendt det som qujanaq, der betyder tak.

Fra Knud Rasmussens »Min Rejsedagbog« husker jeg en sætning eller rettere oversættelsen, for jeg opgav hurtigt at udtale den på grønlandsk: »kîsa angerdlarssîngitsunik aqajaroqardluta sinijaleqissugut – endelig går vi da til hvile med maver, der ikke føler

hjemvé!« Det er en ung grønlander, der udtaler disse mætte, veltilfredse ord, da han atter har spist sælkød efter i lang tid at have levet udelukkende af landvildt.

Da begyndte jeg at ane, at grønlandsk var noget for sig selv.

Først selve det malende udtryk, at maven ikke mere følte hjemvé, og dernæst det forunderlige, at hvad man måtte bruge 12 ord til på dansk, kunne man på grønlandsk udtrykke med 4, ganske vist temmelig lange ord.

Det var en gåde, hvis løsning jeg først fik flere år efter, da jeg begyndte at studere ved Københavns universitet. Her eksisterer nemlig en lærestol i eskimoisk sprog og kultur, besat af eskimoforskeren professor dr. phil. Erik Holtved. Kun få har fuldført studiet og taget en eksamen, men der er altid en del interesserede, som følger undervisningen i grønlandsk. Der er studenter med andre fag, for hvem det er nyttigt at have lidt kendskab til sproget f. eks. geologer, der er folk, der studerer sammenlignende sprogvidenskab, og som finder det morsomt at lugte til endnu et sprog, og så er der de enkelte, der gør det af nationale grunde ud fra den betragtning, at når Grønland er en del af Danmark, bør man også have kendskab til grønlandsk!

Vi begyndte med Schultz-Lorentzens lille grå hefte »Undervisning i grønlandsk«. Hvert stykke indledes med nogle få gloser. iga – gryde, igavog – han (hun, den, det) laver mad. neqe – kød, nerivog – han spiser. Det syntes meget ligetil, selv om man jo nok kunne have ønsket lidt mere sammenhæng mellem de enkelte sætninger: Døren er lille. Kateketen spiser, o. s. v.

Jeg kikkede lidt i grammatikken, og så begyndte jeg at blive urolig. Her fik jeg nemlig øje på et skema over udsagnsordet akivog – han svarer. Det var en sand urskov, hvor der var opført ialt 281 forskellige former! Og så blev det tilmed sagt, at i grunden kunne man slet ikke kalde det et udsagnsord, allerhøjest udsagnsagtigt, for på grønlandsk skelnede man ikke afgørende mellem udsagnsord og navneord.

Det tog sin tid, før man begyndte at forstå, at et sprog kunne være så vidt forskelligt fra ens eget.

Var de første stykker i begynderbogen lette, så var de sidste det til gengæld ikke. Det vældede ind med mærkelige former, der nok kunne gøre en noget betænkelig.

Efterhånden kom løsningen på den gamle gåde: de få, men lange ord. De grønlandske ord, stamordene, kan udstyres med tilhæng og endelser i en sådan grad, at et enkelt ord ganske dækker, hvad vi på dansk må bruge flere ord, ja ofte en hel sætning til at udtrykke. F. eks. qáqánguame – på det lille fjeld, qáqag – fjeld, ánguag – lille, –me – på. inerêrpit? – er du allerede færdig? inerpoq – er færdig, –rêrpoq – er allerede, –pit – endelsen i spørgemåde 2. person ental.

I begyndelsen forekommer det en at være en noget besværlig metode. Mange gange er det nødvendigt at begynde bagfra i et grønlandsk ord, når det skal oversættes til dansk. Men kommer man først bort fra den idé, at grønlandsk absolut skal være bygget op som

de sprog, man kender i forvejen, må man erkende, at det også på sin måde kan være et ret smidigt sprog.

»atuainiutitât i«, grønlanderbørnens første læsebog efter ABD'en, var det næste skridt på vejen. Det var en lettelse at læse sammenhængende tekster, selv om ordbogen nu måtte tages flittigt i brug. Det var imidlertid ikke så ligetil. Man kan nemlig ikke som i enhver anden ordbog slå op og finde ordene i strengt alfabetisk orden. Som følge af det grønlandske sprogs særlige opbygning har det været nødvendigt at ordne dem efter stamord, og videredannelserne af disse skal så søges under de stamord, hvortil de hører. Således er oqarpoq – siger noget, opført under oqaq, der betyder tunge, og ámuqarpoq – går nedad, finder man under at, der betyder underdel o. s. v.

Til at begynde med voldte det en del besvær, men man lærte snart at finde frem til stamordene, og måtte efterhånden indrømme, at det i virkeligheden var den mest fornuftige måde at lave en grønlandsk ordbog på.

Så kom den første tur til Grønland. Det var som deltager i en arkæologisk ekspedition.

De første uger var det en stor skuffelse, rent sprogligt. Een ting er at læse et sprog, en anden at høre og forstå det, og en helt tredje ting er det selv at tale det. Først langsomt lykkedes det at skelne enkelte

Min bedste læremester i grønlandsk. Foto: Inge Parbøl

af de mest almindelige ord og forstå de allersimpleste sætninger, når grønlænderne talte sammen indbyrdes.

Mine egne forsøg på at deltage i en slags samtale faldt ikke altid lige heldigt ud. Mit ordforråd slog slet ikke til, og alle de fint indøvede endelser var det umuligt at huske i farten. Alligevel var der næsten hver gang, jeg åbnede munden, en, der udbrød: »pikorik!« – hvor er du dygtig, – i bar glæde og taknemmelighed over, at der for en gangs skyld var en dansker, der forsøgte at tale grønlandsk. Jeg var meget stolt af denne ros, indtil det gik op for mig, hvor uendelig lidt jeg kunne. I grunden var det de samme sætninger, jeg kørte frem med, hver gang jeg traf nogle nye mennesker: »Hvad hedder du? Det er et dejligt vejr, det er meget varmt«. Eller: »Det er dårligt vejr, det regner«. Da forstod jeg, at når den dag kom, da der ikke var nogen, der sagde: »Hvor er du dygtig«, da var jeg først for alvor ved at begynde at kunne tale grønlandsk.

Efter disse få sommer måneder i Grønland læste jeg endnu en tid i Danmark, før jeg kom derop igen. Jeg fik en stilling som privatlærerinde hos en grønlandsk præst på et udsted.

De første måneder var jeg mest sammen med børn, da jeg mente, at det måtte være den bedste måde at lære sproget på. Børn taler jo som regel i meget mere enkle vendinger end voksne, omend ikke altid helt korrekt. Men så længe man selv tænker på dansk og møjsommeligt skal oversætte alt inde i hovedet, før man forstår det, går det ikke så legende let, som man måske har håbet på.

Den første tid lyttede jeg mest, men forsøgte mig dog også med nogle små, beskedne sætninger. Heldigvis har grønlænderne en utrolig evne til at finde ud af, hvad det er, man prøver på at få sagt. Da de havde vænnet sig til mig, og opdaget, at jeg var et ganske almindeligt menneske, kunne de ofte more sig højlydt, når jeg sagde noget, på en så smittende måde, at jeg selv måtte le med. Det kan man nu heller ikke fortænke dem i. Min udtale har sikkert virket temmelig komisk, og min måde at sætte ordene sammen på har sikkert også forekommet dem noget bagvendt. Det var virkelig en fornøjelig tid.

Efterhånden begyndte jeg også så småt at tale med de voksne; især når jeg havde dem på tomandshånd, for så kunne jeg bedre tillade mig at bestemme farten i samtalen. Jeg må beundre den tålmodighed, folk lagde for dagen. Vi brugte kun de allersimpleste ordforbindelser; som regel nøjedes jeg nu med at lytte og indskyde et ja eller nej på passende steder, men så snart jeg så ud som om, der var noget, jeg ikke forstod, lød det straks: »påsiviuk? – forstår du det?« og når jeg svarede nej eller måske, forsøgte den talende straks at forklare det på en endnu mere letfattelig måde med ivrigt brug af håndbevægelser.

Efter sådan en samtale kunne jeg føle mig helt stolt over alt det, jeg troede, jeg kunne; men så snart jeg hørte to grønlændere tale sammen, kom jeg hurtigt ned på jorden igen, for så forstod jeg nemlig ikke ret meget.

Solen har lokket de små udenfor på terrassen.

Foto: Inge Parbøl

En ting, der især undrede mig, var, at folk gik så let hen over endelserne. Jeg mindedes, at der stod i grammatikken, at man skulle huske på, »at hele den grammatiske bøjning er given ved ordets endelse, og at det derfor er en hovedbetingelse for at blive forstået, at denne høres klart og tydeligt.« Men hver gang jeg forsøgte, at snuppe et par endelser af, af den simple grund at jeg ikke kunne huske, hvad de hed, så forstod folk det ikke, eller også prøvede de nok så hjælpsomt at tilføje den formodede endelse. Det hænger sikkert sammen med, at mennesker i et lille samfund kender så meget til hinanden, at selv om de ikke ligefrem kan læse hinandens tanker, så behøver de dog ikke at udtale ordene særlig korrekt for at blive forstået.

Det eneste sted, hvor der var lejlighed til at høre et langsomt og tydeligt grønlandsk, var i kirken. Da ritualer er ordret oversat fra dansk, lettede det i nogen grad forståelsen. Forresten var det nu ikke altid lige let at koncentrere sig om at høre efter, for der skete så meget andet rundt omkring. Hele familien skal med i kirke, og derfor kan det jo ikke undgås, at de mindste af og til gør opmærksom på deres tilstedeværelse. Snart er der en lille en, der begynder at skride, men holder dog op, så snart moderen giver ham bryst. Så er der en purk, som pludselig farer tværs over gulvet, fordi han har fået lyst til at sidde ved siden af sin far, der sidder på den anden side; her eksisterer nemlig

endnu den gamle skik, at kvinderne sidder til venstre og mændene til højre i kirken. Lidt efter er der nogle små piger, der begynder at snakke højt om de glansbilleder, som de har lavet en fin, lille udstilling af mellem salmebøgerne på hylden foran sig. Alle kvindernes salmebøger er fyldt med glansbilleder, der dels bruges som pegemærker og dels til at trøste urolige børn med.

Til tider forekom det mig at være et temmeligt håbløst foretagende, jeg der havde indladt mig på. Mine sproglige fremskridt syntes uendelig små. Men det var en stor hjælp og opmuntring, at folk blev ved med at være lige hjælpsomme og tålmodige, det gjalt alle, lige fra de yngste til de ældste.

Jeg husker en henrivende lille unge på 3 år med bittesmå fletninger, der en dag kom hen og trak mig i frakken, og idet hun pegede på et hus sagde: »igdlo«. Jeg gentog det. Men den lille lærerinde var åbenbart ikke særlig tilfreds med min udtale, for hun gentog nu ordet 3 gange i træk, gravalvorligt og meget langsomt og tydeligt. Lige så alvorlig forsøgte jeg at gøre det bedre. Et øjeblik efter var det glemt, og hun pludrede løs til mig på grønlandsk, og da jeg ikke lige med det samme fangede, hvad hun mente, så hun ud til at undre sig meget.

En skønne dag skete det. Pludselig og uventet. En aften da jeg var sammen med nogle ualmindelig hyggelige mennesker, gik det med et op for mig, at jeg i flere timer havde deltaget i en samtale uden at tænke på, at det foregik på et fremmed sprog. Jeg havde ganske vist ikke selv sagt ret meget, men havde dog hele tiden fulgt med og været klar over, hvad der blev talt om, selv om jeg ikke havde forstået hvert ord.

Fra den dag gik det meget lettere. Ikke sådan at forstå, at det hele var kommet som den pludselige åbenbaring, jeg noget naivt havde gået og håbet på de første måneder. Slet ikke. Der var stadigvæk mange ting, jeg ikke forstod, og mange flere, jeg ikke kunne udtrykke, men det så ikke længere så håbløst ud, og jeg tog fat med fornyet energi.

Langt om længe nærmede jeg mig da opfyldelsen af den gamle drøm: på deres eget sprog at kunne tale med de mennesker, som i lange tider havde optaget mig så stærkt. Interessen for den gamle fangerkultur var nu forbundet med en forståelse af, at også det nye, noget splittede Grønland i allerhøjeste grad var fængslende.

Men da jeg var nået så langt, var der gået omtrent et år, og jeg skulle rejse tilbage til Danmark.

Lykkedes det så at lære grønlandsk? Svaret må blive: nej, ikke endnu!